

PSYCHOTERAPIE I.

**RODINNÁ
TERAPIE**

Mgr. Milan Pilát

FN Brno - Dětská nemocnice

Oddělení dětské psychiatrie a klinické
psychologie

Ambulance klinické psychologie a
psychoterapie

FF MU 2022/2023

LITERATURA

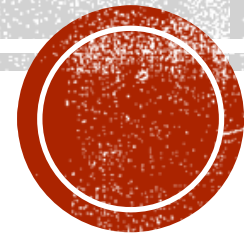
- Langmeier, J., Balcar, K., Špitz, J. (2000):

Dětská psychoterapie. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 169 – 244.

RODINNÁ TERAPIE V ČR

- **Vždy, když jde o děti**
 - Zdravotnictví
 - Sociální oblast (MRP, Ústavy sociální péče, dětské domovy, SVP, Diagnostické ústavy)
 - Školství (PPP, SPC, školní psychologové)
- Privátní psychoterapie

VÝKON	ČAS	BODY
35520 PSYCHOTERAPIE INDIVIDUÁLNÍ SYSTEMATICKÁ (Á 30 MINUT)	4/1 den	427
35650 RODINNÁ SYSTEMATICKÁ PSYCHOTERAPIE (Á 30 MINUT)	4/1 den 20/3 měsíce	427
37119 SKUPINOVÁ PSYCHOTERAPIE DĚTÍ DO 8 LET (Á 30 MINUT)	4/1 den	200
37115 KRIZOVÁ INTERVENCE (Á 30 MINUT)	6/1 den 20/1 měsíc	427
37117 RODIČOVSKÁ SKUPINA (Á 30 MINUT)	4/1 den	100

PSYCHOTERAPIE (910)

PSYCHOTERAPIE V ČR

RODINNÁ TERAPIE V ČR

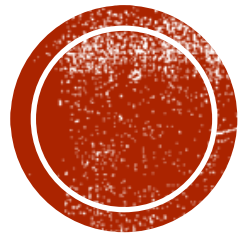
- SOFT byl založen po Světovém kongresu rodinné terapie, který uspořádal MUDr. Petr Boš se spolupracovníky v roce 1987 v Praze.
- V roce 2000 byl SOFT přeměněn na národní společnost rodinných a systemických terapeutů. Od té doby je také členem EFTA (European Family Therapy Organization).
- Pořádá *Symposia rodinné terapie* (od r. 1981, polední 2021, nejbližší 2023, Vranov u Brna)
- Vydává časopis SoftFórum (dříve Kontext)

RODINNÉ TERAPIE

- Nepředstavuje vnitřně jednotný směr, jediné paradigma
- Významné terapeutické školy → rozvíjejí způsob práce s rodinou
- Dominují směry pod vlivem filozofického postmodernizmu (systemické, strategické, narativní, kolaborativní)
- V ČR: silná tradice; několik vzdělávacích institutů

CO JE TO RODINA?

(PSYCHOSOCIÁLNÍ CHARAKTERISTICKY DŮLEŽITÉ PRO PSYCHOTERAPII)

CO JE TO RODINA?

- *Rodina je nejmenší možný bio-psycho-sociální systém, schopný úplné replikace, tedy jak genetické (biologické) tak kulturní (sociální).*

(Trapková & Chvála, 2004: Rodinná terapie psychosomatických poruch)

BIOLOGICKÉ A KULTURNÍ VLIVY

- ROZDÍLY V PSYCHICKÉM VÝVOJI CHLAPCŮ A DÍVEK (VLIV NA RODIČOVSTVÍ)

- Agresivita
- Hierarchizace, dominance
- Rušnější hra
- Zájem o malé děti
- Internalizace x externalizace (vliv na obraz symptomů)
- Univerzálnější x specializovanější mentální výbava

- Hra (interakce) s dětmi: *otcové x matky*
- Rodičovství (psychologické) je funkcí partnerského vztahu (úspěšné otcovství je více závislé na pozitivním vztahu s manželkou, než úspěšné mateřství na spokojeném manželství)
- Transgenerační vývoj/přenos („*Nejvíce přítomná tajemství v rodině jsou ta nevyslovená a nevědomá*“)

RODINA A RT – TEORETICKÁ VÝCHODISKA

- Rodina = sociální zrání
 - žít v lidském světě nezávisle na své původní rodině
 - vytvořit v prvních letech života základní „psychické orgány“, jejichž funkce se rozvíjí nejprve v chráněném prostředí rodiny → samostatná konfrontace s vnějším světem
- Rodina má svůj vnitřní řád, hierarchii, tendenci směřovat k homeostáze (harmonii)

Rodičovství je nerozveditelné

(naprostá většina dospělých i dětí vnímá vážná rizika rozchodu rodičů a obává se jich)

SYSTÉMOVÉ VLASTNOSTI V RODINĚ

- Systém (rodina) není součtem jeho částí (jednotlivců, dvojic, trojic,..)
- Příznak nemusí být vlastností jednotlivce, ale širšího subsystému (dvojice, trojice,...) nebo projevem dynamiky rodiny jako celku
- **Hospodaření s mužskou a ženskou energií v rodině je systémovou vlastností, která se významně podílí na vzniku a léčbě poruch a nemocí**

JAZYKOVÉ MODY

Mateřský:

- Akceptující
- Podporující
- Pasivní
- Vyčkávající
- Vcítivý
- Vytváří prostor
- Pečuje o síť vztahů
- Kontejnující

Otcovský:

- Vyžadující
- Vymezující
- Aktivní
- Vymáhající
- Necítivý
- Omezuje prostor
- Pečuje o hierarchii
- Konfrontační, penetrující

ŽIVOTNÍ CYKLUS „NORMÁLNÍ“ RODINY

Stadium v životním cyklu	Vývojový úkol	Nutné změny
1. Odpoutání se od rodičů	<i>Akceptace oddělení se od rodičů</i>	<ul style="list-style-type: none">- Individualizace a diferenciacce dospívajícího- vývoj od intimity v rodině k vrstevníkům- finanční nezávislost
2. Mladé manželství	<i>Přihlášení se k nové rodině</i>	<ul style="list-style-type: none">- utváření manželství- změna vztahu k pův. rod.a k přátelům se zapojením partnera
3. Rodina s malými dětmi	<i>Akceptace nových členů rodiny</i>	<ul style="list-style-type: none">- uvolnění místa dítěti (dětem)- přijetí rodičovské role- změna vztahu k původní rodině – predefinování rodičovských a prarodičovských rolí

<p>4. Rodina s dospívajícími dětmi</p>	<p><i>Rozšiřovat flexibilitu rodinných hranic</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - změna vztahu rodič-dítě tak, aby bylo dospívajícímu umožněno přicházení a odcházení - důraz na manželství středního věku a kariéru - péče o starší generaci
<p>5. Rozvolnění mezi generacemi</p>	<p><i>Akceptovat různé odcházení a přicházení</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - potvrzení rodinného systému jako dyády - vývoj „dospělého“ vztahu k dětem a jejich partnerům - změna vztahů – vytvoření místa pro partnery dětí a vnuky - vyrovnání se s nemocí a smrtí vlastních rodičů
<p>6. „Prázdné hnízdo“ – fáze rodiny na sklonku života</p>	<p><i>Akceptování změny generačních rolí</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - udržení zájmu navzdory biol. a mentálním úbytkům, otevření se novým rod. a soc. rolím - podpora střední generace - udržet prostor pro zkušenosti starší generace - vyrovnání se se ztrátou a smrtí, příprava na umírání

ZÁKLADNÍ NOSITEL SOCIÁLNÍHO VLIVU A VÝVOJE

- Vlastním médiem rodiny je **jazyk** vyrůstající ze schopnosti živých bytostí neustále přiřazovat **významy** jakýmkoli sekvencím událostí.

Podstatná v životě nejsou fakta, ale významy.

(Význam a hodnota symptomu, nemoci, vztahu, události)

HISTORIE RT

- Kurt Lewin – Teorie pole
- Jacob Moreno („člověk a jeho síť je neoddělitelná jednota“)
- Alfred Adler (sociální determinace lidského chování)
- 40. léta - téma „patogenních“ matek (narušený sexuální život matek)
- hledání **jedné (lineární)** příčiny psychických poruch

- 50. – 60. léta: Mental Research Institute (Palo Alto) – Jay Haley, V. Satirová, Paul Watzlawick, John Weakland, Gregory Bateson ad.
- Př. studie schizofrenie v sociálním kontextu, „double-bind-theorie“

RODINNÁ TERAPIE - MODELY

- **Strukturní model** (S. Minuchin) – rodinná struktura: Hranice, Vazby, Moc
- **Milánská škola** (Boscolo, Cecchin, Selvini Palazzoli, Pratta) – cirkularita, jednocestné zrcadlo, intervence (paradox, hypotetizování)
- **Transformační systemická terapie** (V. Satirová) – sochání (sculpturing), změna rámce (reframing)
- **Solution Focused Therapy** (S. Shazer, Kim Berg) – konstruování řešení v jazyce, otázka na zázrak, DÚ
- **Narativní terapie** (Epston, M. White) – externalizace, hledání výjimek
- **Rodinné konstelace** (Bert Hellinger) – původní řád, morální aspekty
- **Kolaborativní – dialogická praxe** (T. Andersen, H. Anderson) – dialog, neexpertnost terapeuta, reflektující tým, spolupráce místo intervence
- **ČR: Rodina jako sociální děloha** (Chvála, Trapková)

- Aktuálně: integrativní období v psychoterapii

RODINNÁ SYSTEMICKÁ TERAPIE

Změna paradigmatu (radikální konstruktivismus / sociální konstrukcionismus)

= lineární kauzalita – cirkulární kauzalita = „proč se to stalo“ – „jak se to stalo“

▪ **Změna 1. řádu** (př. zásah terapeuta, změna chování) → **změna 2. řádu** („změna změny“, tj. změna významu, přesvědčení, myšlení)

▪ **Změna postavení (definování) terapeuta**

- **Pojetí skutečnosti je konstruováno v jazyce a ve vztazích s druhými**, v určitém kulturním kontextu, determinován společenskými strukturami a ideologiemi, koncept objektivní reality je odmítnut („**Nevíme, jak to je, víme jen to, co se o tom říká**“)
- **Kontext** (každý kontext je spojen s jiným významem)
- **Přesvědčení** (každý dělá v dané chvíli to nejlepší, čeho je schopen)
- **Pozorovatel je vždy součástí systému** (nelze dosáhnout objektivity, výsledek pozorování je konstrukcí, terapeut je zahrnut do problémového systému klientů a společně s ním tvoří terapeutický systém)
- **Léčba jako příležitost ke změně** (terapie je kontextem změny)

"Listen to me. Gender is a construct, society is a construct, money is a construct. But bedtime is very, very real."

RODINNÁ SYSTEMICKÁ TERAPIE

- POJMY, TEZE

- Stranění všem → neexpertní pozice (expert je pacient/rodina)
- **Neutralita k řešení**
- Terapeutická zvědavost
- Důraz na jazyk (původně primárně kognitivní)
- Spolupracující (kolaborativní) přístup
- Reflektující tým (terapeutický, výukový, supervizní)

REFLEKTUJÍCÍ TÝM

(T. ANDERSEN, 1990)

- Představuje systemickou revoluci
- RT = kontext spolupráce než moci
- Pečlivé zacházení s jazykem
- Funkce: terapeutická, výuková, supervizní

RODINNÁ TERAPIE – ZÁKLADNÍ TEZE

- **Nemoc (symptom) má systémovou funkci** (zastavuje, udržuje, je pro někoho nebo proti někomu atp.)
- **Nemoc je součástí/členem rodiny**
- **Souvisí s nějakým vztahem** („Komu se to dítě počurává?“)
- **Příběhy o událostech** (individuální teorie o vzniku nemoci; příběhy alternativní, léčivé)
- **Orientace na rozdíly** – RT s konkrétní rodinou vystávají do rodinného vědomí dilemata do té doby popíraná a nutí rodinu k vyjasňování

RODINNÁ TERAPIE - CHARAKTERISTIKY

- Terapeutická zakázka – pro celou rodinu, je společným dílem
- Důraz na dodržování rodinného (párového) settingu
- Svou povahou má nejbližší k žité realitě rodiny
- Delší rozdíly mezi jednotlivými sezeními
- Menší počet sezení
- Práce se širším systémem (širší rodina, škola, OSPOD)

METODY A TECHNIKY RT (DŮRAZ NA PRÁCI S VÍCE LIDMI RŮZNÉ VÝVOJOVÉ ÚROVNĚ)

Cirkulární dotazování

Škálovací otázky

Pozorování, monitoring

Otázky reflexivní (otázka na zázrak)

Otázky na zvládnání

Práce s výjimkami/rozdíly

Reflektování (ocenění, shrnutí, nápady)

„Co je nové/lepší/stejné?“ (otázky na 2. sezení)

Dělej to stejné/dělej něco jiného (experiment)

